Galicja

Rozbiór Polski był uzasadniany tym, iż „Rzeczypospolita Polska zupełnie nie jest zdolna do ustanowienia sobie takiego [stałego i solidnego] rządu lub też żyć spokojnie pod swymi prawami i utrzymywać się w niepodległości”. Tak więc w 1795 roku Polska została podzielona po raz trzeci i ostatni. W trzech rozbiorach udział brało 3 państwa: Prusy, Rosja i Austria. Ta ostatnia została pominięta w drugim rozbiorze Polski. Każdy z zaborców dostał po kolei:

- Rosja – wschodnie terytorium Polski – ziemie litewskie z Wilnem, białoruskie, ukraińskie, Mińsk, Podole, Wołyń, Kurlandia
- Prusy – zachodnie terytorium Polski – Prusy Królewskie z Gdańskiem i Toruniem, Wielkopolska z Poznaniem, Kujawy, Mazowsze z Warszawą, Żmudź, cześć Podlasia z Białymstokiem
- Austria – południowe terytorium Polski – Podole z Lwowem i Tarnopolem, Ruś Czerwona, Małopolska, część Podlasia, Lublin, Sandomierz.

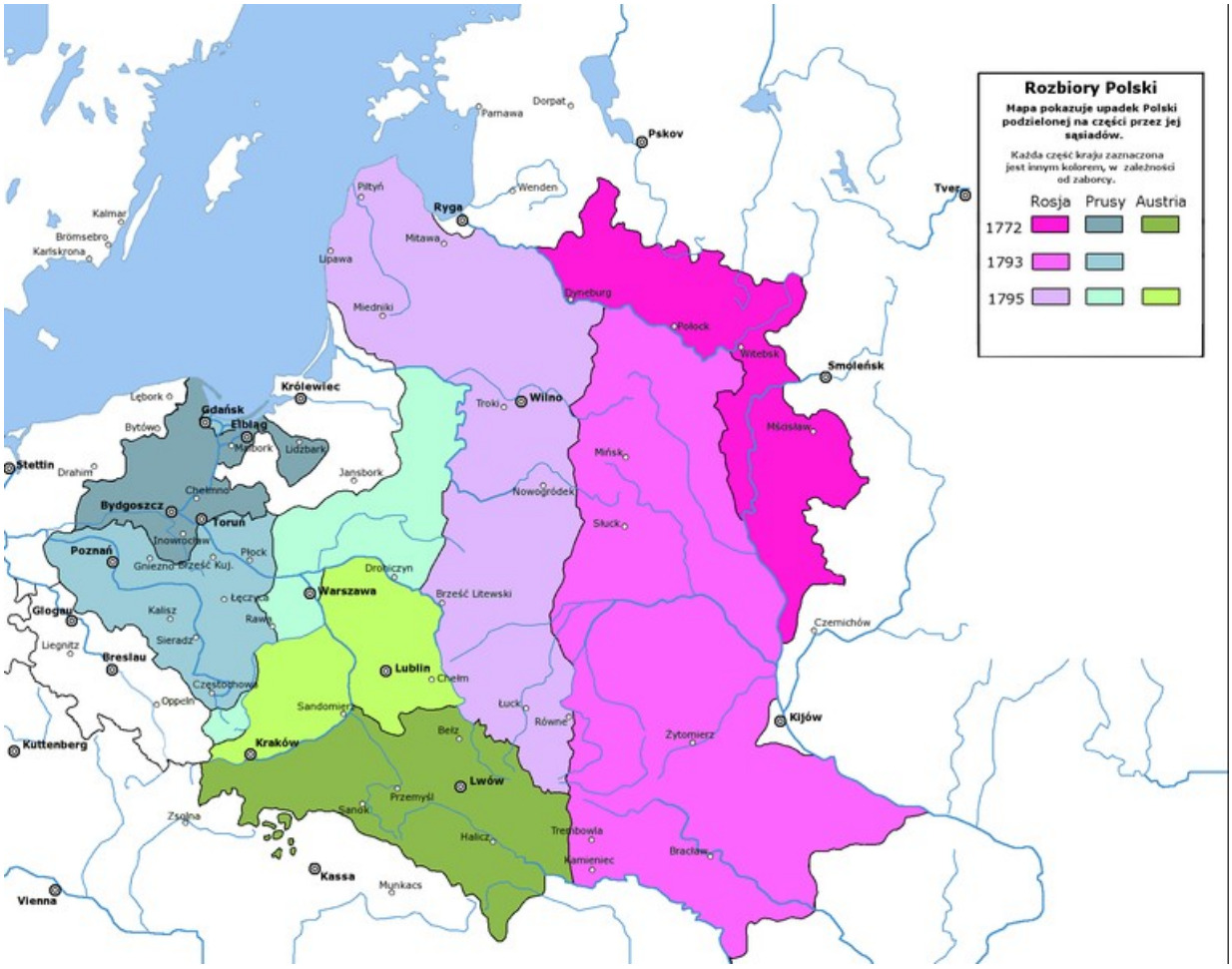

W pierwszej połowie XIX wieku zabór rosyjski był najbardziej przyjazny Polakom. Utworzona na jego terenie Księstwo Warszawskie, a następnie Królestwo Polskie – które po kongresie wiedeńskim w 1815 roku uzyskało autonomię. W 1815 roku Car Aleksander I dał Królestwu Polskiemu konstytucję, która szybko była łamana przez władze carskie (m.in. zwiększenie cenzury, rzadziej zwoływany sejm itp.). Polacy mogli obejmować urzędy, a

jeżyk rodowy nie był zabroniony. Podatki nie były tak wysokie jak w innych zaborach. Jednak po Powstaniu Listopadowym rozpoczęły się ostre represje Polaków. Wprowadzony został stan wojenny, zaczęto rusyfikację szkół oraz urzędów. Gospodarka polegała głównie na szlachcie folwarcznej, która już na początku XIX wieku wywłaszczyła chłopów, w ten sposób powstała coraz to bardziej liczna grupa chłopów bezrolnych, zaobserwować można również rozwój hodowli bydła na terenie zaboru rosyjskiego.

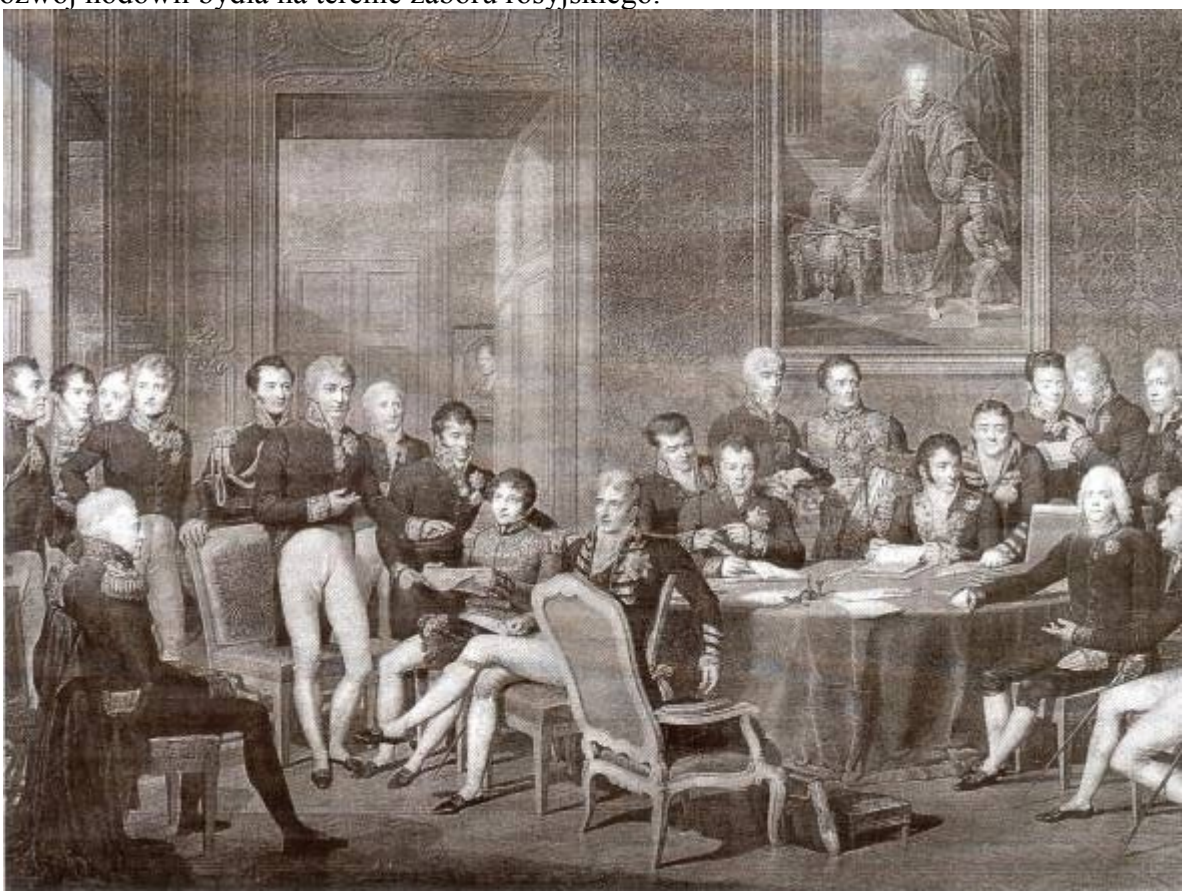

I połowa XIX wieku najbardziej korzystna była dla Polaków w zaborze pruskim. Julian Ursyn-Niemcewicz wspomina o rządach w zaborze Pruskim: „Nieraz nawet zdaje się, jak gdyby sumienie i zarzucali sobie niesprawiedliwość opanowania cudzej własności". Mimo, iż na początku jeżyk polski był zakazany w szkolnictwie, sądownictwie i urzędach oraz Polacy nie mogli tak jak w rosyjskim zaborze zajmować stanowisk urzędniczych oraz, że obowiązywała cenzura, to po 1815 roku się to zmieniło. Polacy otrzymali możliwość korzystania z języka Polskiego, w szkołach uczono po polsku. Lata 40 XIX wieku niosły ze sobą możliwość tworzenia stowarzyszeń polskich w zaborze pruskim, a cenzurę złagodzono. Po mimo tego do 1811 roku w pruskim zaborze została zniesiona pańszczyzna (o wiele szybciej niż w innych zaborach), a po 1823 roku powoli zaczął rozwijać się kapitalizm (rząd wydał dekret o uwłaszczeniu chłopów).
To wszystko nie było dane Polakom z zaboru austriackiego – inaczej wołanymi Galicjanami. I połowa XIX wieku była rajem dla szlachty, która miała całkowitą władzę nad „zdziczałymi" chłopami (doprowadziło to do rabacji w 1846 roku). Galicja była całkowicie zgermanizowana, szkoły, urzędy i sądownictwo nawet w kościołach obowiązywał język niemiecki. Cenzura tez była dość ostra. Niemcewicz tak opisywał życie z zaborze austriackim: „W nieumiejętności, głupstwie i ciemnocie pogrążyć naród stało się najważniejszym rządu przedsięwzięciem. (…) [Człowiek] nie może ruszyć się na krok bez pozwolenia rządu, nie może jeść, pić, tylko to, co mu rząd pozwoli". Po mimo to, po 1866

roku to właśnie zabór austriacki był ośrodkiem życia narodowego i kulturowego Polaków. A to wszystko spowodowane było autonomią jaką w 1866 roku Galicja dostała od Cesarza Franciszka Józefa I.
1848 rok był rokiem rewolucji i zmian jakie powstawały w Europie. Wiosna Ludów wysuwała hasło: „wolność, równość, braterstwo". W Europie Środkowej i Wschodniej największym problemem była wtedy obowiązująca nadal pańszczyzna. Gdy na wieść o tym, iż w Wiedniu wybuchła rewolucja – Polacy od razu postanowili działać i domagać się swoich praw względem rządu austriackiego. Chcieli uwłaszczenia chłopów, ograniczenia cenzury, zwołania sejmu i spolszczenia urzędów i szkół. Powstawały Gwardie Narodowe. Rebelianci Polscy sami chcieli ogłosić uwłaszczenie chłopów, ale uprzedził ich Franciszek Stadion – który 22 IV 1848 roku nadał Galicji dekret carski o uwłaszczeniu chłopów (a warto zauważyć, iż sam Cesarz o tym nic nie wiedział). Chłopi dostali ziemię i tym samym nie mieli powodu by burzyć się przeciwko Cesarzowi. Pomimo to zbrojne wystąpienia miały miejsce w Krakowie i Lwowie – gdzie powstały Komitety Narodowościowe – jednak szybko poniosły one klęskę. Wiosna Ludów w Galicji przyniosła jedynie jedną reformę – uwłaszczenie chłopów.
W tym samym czasie w Wielkopolsce – Polacy również wysunęli żądania o autonomię dla Księstwa Poznańskiego, gdy tylko wieści doszły o rewolucji w Berlinie. Komitet Narodowy powstały 20 marca w Poznaniu, wysunął podobne roszczenia względem Prus, jak Galicja, z jedną różnicą – prosili o własne wojsko. 11 kwietnia 1848 roku Prusy wyraziły zgodę na te roszczenia, jednak nie długo dotrzymali słowa. Doszło do walk, które przegrali powstańcy. Zjawiskiem dość nietypowym była tutaj postawa chłopów, którzy dołączyli się do powstańców, wstępując do wojska. Posiadali oni bowiem od ponad 20 lat już ziemie na własność i czuli się Polakami. Ustępstwa w Królestwie Polskim uzyskane zostały dopiero w 1856 roku – po śmierci „Żandarma Europy" – Cara Mikołaja I. W wyniku „wiosny posewastopolskiej" ogłoszono amnestię dla zesłanych Polaków na Sybir, zniesiono stan wojenny wprowadzony po powstaniu listopadowym, utworzono Towarzystwo Rolnicze oraz powstała szkoła wyższa (Akademia Medyko-Chirurgiczna – 1857 rok). Nadal obowiązywał

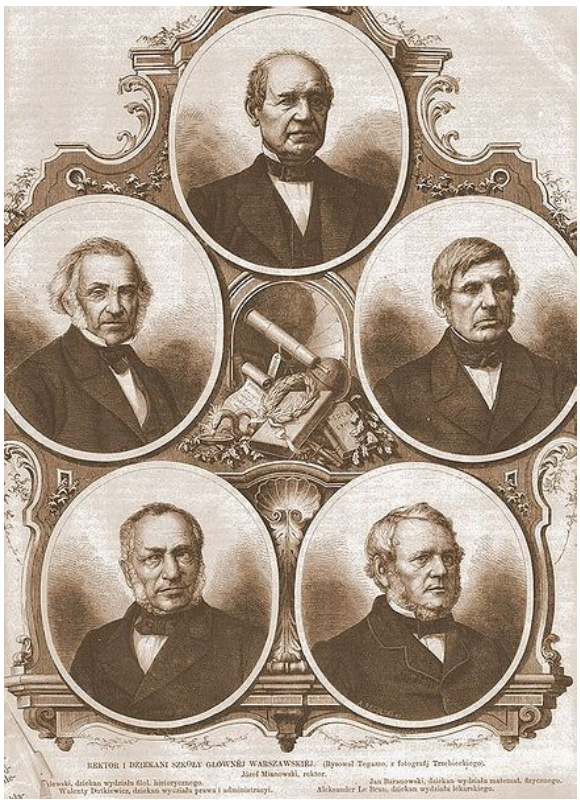

język rosyjski w szkołach i urzędach. Car Aleksander II na prośbę o autonomię dla Królestwa Polskiego odpowiedział: „Żadnych marzeń panowie, żadnych marzeń. Szczęście wasze zamyka się tylko w zupełnym zespoleniu z Rosją!". Oświadczenie to spowodowało falę manifestacji i wprowadzeniem po raz kolejny stanu wojennego (14. 10. 1861 rok). Ale dzięki zabiegom Aleksandra Wielkopolskiego – car zniósł pańszczyznę i wprowadził oczynszowanie wsi. Spolonizowano urzędy i szkolnictwo (powstanie Szkoły Głównej w 1862 roku na gruzach Akademii Medyko-Chirurgicznej. Obok zdjęcie 5 rektorów Szkoły Głównej – od góry w prawo: J. Mianowski, J. Kowalewski, J. Baranowski, W. Dutkiewicz, A.A. Le Brun), a część administracji wróciła w polskie ręce. Powstanie wywołane w 1863 roku, do którego włączyli się też Polacy z zaboru pruskiego – spowodowało wiele represji wobec Polaków. Jedynym pozytywnym aspektem było ogłoszenie 2 marca 1864 roku

dekretu carskiego o uwłaszczeniu chłopów, którego nie cofnięto po upadku powstania. Represje w postaci rusyfikacji, stanu wojennego i wcielenia do Rosji – Królestwa Polskiego, stracenie autonomii i zmiana nazwy z Królestwa Polskiego na Kraj Nadwiślański, było skutkiem powstania.
Gdy Prusy i Rosja stosowała represję względem Polaków – Galicja uzyskała autonomię w 1857 roku. Austria była po przegranej wojnie z Prusami, Rosja nie była zbyt jej przychylna. Dlatego Cesarz zwracał się w stronę Węgier, co zaowocowało powstaniem Monarchii Austro-Węgier w 1867 roku. Galicja co ciekawe nie wywalczyła, ale uzyskała autonomię. Podstawę autonomii tworzył samorząd lokalny z siedzibą w Lwowie (tzw. Sejm Krajowy), a namiestnikiem Galicji został Polak – Agenor Gołuchowski. Urzędy i administracja należała do Polaków, a językiem urzędowym był polski. Za to Galicja szanowała Cesarza Franciszka Józefa I. Tutaj uwidaczniała się różnica poglądów polityków względem panujących władców. Zabory pruski i rosyjski nie był tak przychylny do władz panujących na ich terytorium, jak zabór austriacki względem Cesarza.
Poza tym zwróćmy uwagę, że w Galicji tworzono polskie ośrodki i instytucje, to w Warszawie i Petersburgu likwidowano wszystko co miało związek z autonomicznym Królestwem Polskim, Polacy stracili stanowiska urzędowe, a język rosyjski stał się językiem urzędowym. Podobnymi torami podążała polityka Prus, po zjednoczeniu Niemiec w 1871 roku – kanclerz Otto von Bismarck – wprowadził język niemiecki w urzędzie i sądownictwie w ramach Kulturkampfu. 1886 roku powstałą Komisja Kolonizacyjna, wykupująca posiadłości Polaków i oddawana osadnikom niemieckim. W 1894 roku powstała Hakata – czyli związek dla popierania Niemieczyzny na Kresach Wschodnich. Poza tym w latach 1885-1887 Niemcy prowadziły masowe wysiedlenia ludności nie posiadającej obywatelstwa pruskiego.

Autonomia w Galicji była tak szeroka, że dawała ona możliwość tworzenia legalnych ugrupowań politycznych, które mogły normalnie funkcjonować. Powstali m.in. Stańczycy (główny działacz – Józef Szujski). I tak 1 1895 roku powstało Stronnictwo Ludowe (w 1903 roku przekształcone w Polskie Stronnictwo Ludowe – PSL). 1892 rok to data powstania PPSD – czyli Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej. W zaborze rosyjskim powstawały partie działające nielegalnie i w konspiracji, natomiast w Galicji działały one swobodnie i bez żadnych represji. Endecja – powszechnie wtedy znana z działalności w wszystkich zaborach – miała na celu obronę polskości, co w Galicji ze względu na zakres swobody politycznej nie

była zbytnio popularna. Gdyż w Galicji można było kultywować tradycje narodowe i organizować obchody rocznic historycznych.
Oświata i kultura najlepiej również rozwijała się w Galicji. W latach 1869-1871 wprowadzono w szkolnictwie język polski. Powstanie Rady Szkolnej Krajowej w 1867 roku spowodowało to, że zakładano nowe szkoły, zatrudniano zamiast obcych to polskich nauczycieli oraz rozpisywano konkursy na podręczniki. Na UJ znów wykładano po polsku oraz na Akademii Technicznej. Powołano również do życia Akademię Umiejętności w Krakowie. To właśnie Galicja, ze względu na swoją autonomię stała się ośrodkiem tętniącym życiem kultury narodowościowej i politycznej. To tutaj kryli się działacze polityczni z innych zaborów. Tutaj ukazywały się prace, które były zakazane przez cenzurę w zaborze rosyjskim i pruskim. Galicja była namiastką niepodległości dla Polaków żyjących wtedy na tych ziemiach.

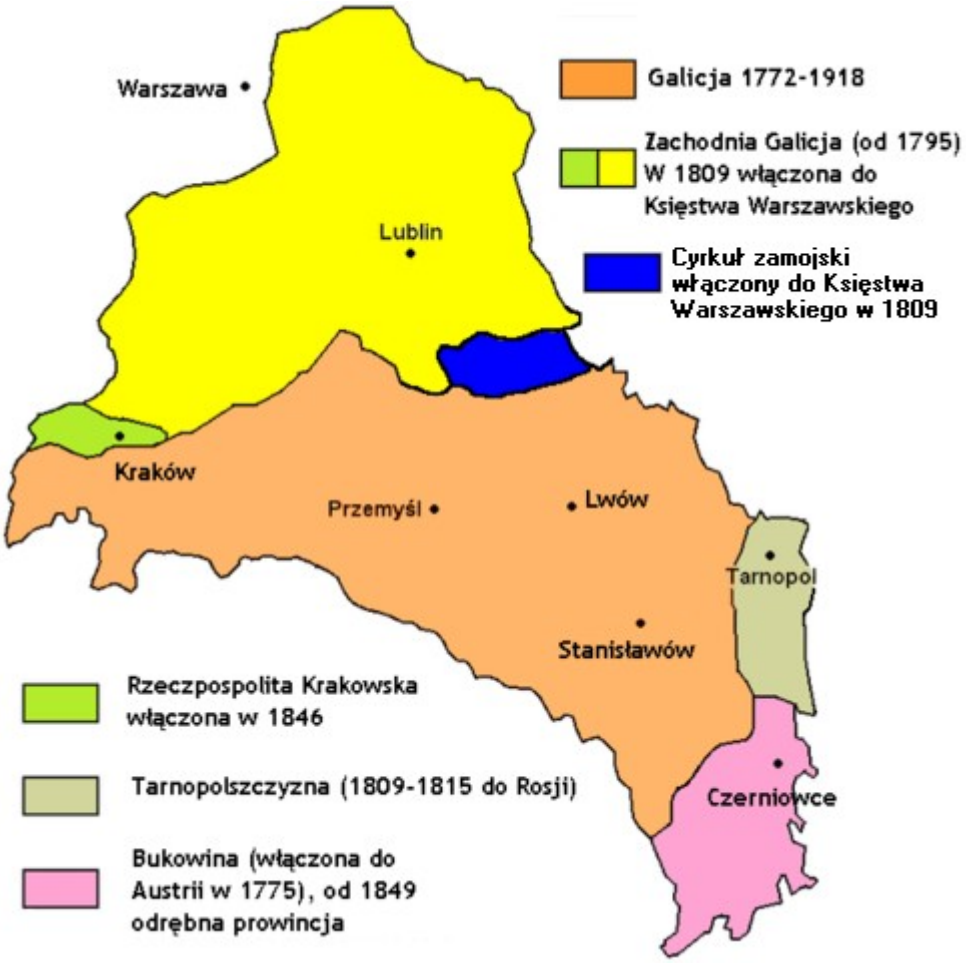

Źródła:

- http://pl.wikipedia.org/wiki/Galicja_%28Europa_Wschodnia%29
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Zab%C3%B3r_austriacki
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Zab%C3%B3r_pruski
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Zab%C3%B3r_rosyjski
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Rozbiory_Polski
- Mała encyklopedia od A do Z, wydanie III, Warszawa 2000

Opracowała: Martyna Mol